

TELEGRAFUL ROMAN.

Nr. 86. ANUL XII.

Telegrafu este de doua ori pe septem-
man: joi'a si Duminica. — Prenume-
ratiunea se face in Sabiu la espeditur'a
oiei pe afara la c. r. poste, cu bani
gat'a prin scrisori francat'e, adresate
catra espeditura. Pretiulu prenumerati-
nei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a.
ear' pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pen-
tru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu an
8 fl. era pe o jumetate de anu 4 fl. v. a.
Pentru princ. si tieri strain'e pe anu 12
pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Sabiu, in 1/13 Novembre 1864.

Inscratiile se platescu pentru
intea ora cu 7. cr. sirulu cu litero
mici, pentru a doua ora cu 5 1/2 cr. si
pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Petițiunea Bucoveninilor către ministeriul de statu in cauzele bisericesci.

Eata petițiunea, de carea vorbiamu in nrulu din urma.

Inaltu Ministeriu de statu c. r. !

Reciprocitatea intre statu si biserica, des'a coordinare si
superordinare a svereloru loru de dreptu, necesitatea de a
desparti ageru intre cercurile loru de competintia si de a
'ncungiura colisiunile intre ambe potestatile, — aceste si alte
motive asemenea de momentose indata la re'nceperea zidirei
noue a statului au aruncatu in cumpan'a consideratiunei politice
unu pondu atatu de greu, si s'au recomandata celei mai scrup-
uloase atentiuni a barbatiloru de statu austriaci cu atata
energia, incatu statorirea referintieloru acestor'a se numera
intre cele d'antaiu si mai urginti probleme ale activitati re-
formatorice, si bas'a zidirei transformande, ce era sa se 'nte-
meieze pe libertate si ordine, se puse totdeodata pentru statu
si pentru biserica. Si nu numai referinti'a de dreptu intre
societatea statului si a religiunei, ci si referinti'a bisericeii
fatia cu membrii singulari ai bisericeii luá acum la tote con-
fessiunile crestine, afara numai de cea greco-orientala, tipulu
seu formalu si curatu.

Adunarea Episcopiloru greco-orientali, ce se conchiamá
la Vienn'a in anii 1850 si 1851, cu tote ca dura mai multe
luni, nu se potu uni asupr'a principiiloru normative ale unui
proiectu comunu de organizare seu regulare, pentru care in-
nalt'a potere de statu i lasase eii iniciativ'a, pentruca pune-
rea conditiuniloru premergatoare era diferita, si in intentiuni
era disparitate. Totu acea cale grea, carea numai in putine
puncte promite successu, se pare ca va sa ia si pertractarea
dela Sinodulu generalu, ce delibera acum in Carlovitiu, si ast-
felu pentru cei cu reverintia subscrisi nu e prea mangaiosu a
audi, ca vin'a pentru desbinarea pareriloru, pentru neunirea
tendintieloru si pentru nerodirea consultarei sinodale, ce re-
sulta de aici, se computa mai cu s'ema portarei reprezentan-
tiei diecesei bucovinene.

Dar fia ori cum, la tota 'ntemplarea nu este 'ndoiela,
ca la consultarea asupr'a mariloru cestiuni ale organizarei din-
launtru, ale positiunei dinafara si ale sistemisarei bisericeii greco-
orientale din Austria, vocea diecesei bucovinene, carea legal-
minte canonesce si in forma acceptabila esterióra se potea
esprime numai prin unu Sinodu provincialu compusu regulatu,
in modulu acest'a nici ajunse a se esprime, nici afla consi-
deratiune, tocmai pentru acest'a. Biserica greco-orientala
concede, a se compune sinode provinciale din preoti si mireni
in privinti'a tuturoru afaceriloru bisericesci nedogmatice si
nedisciplinarie. Si 'n adeveru in diecesele Sabiului si Ara-
dului si urma asupr'a cestiunei amintite aci a organizarei
dinafara si a positiunei ierarchice a bisericeii, desbateru for-
mala si decidere din partea sinodeloru provinciale compuse
acolo canonesce, care sinode dar cuprinsera pelanga preoti
si mireni, si inca pre cesti din urma in numeru precumpani-
toriu. Dincontra in Bucovin'a asupr'a unoru probleme atatu
de momentose nu se conchiamá sinodu provincialu formalu,
la care sa participe si mireni, ci numai o adunare de preoti,
carea i se predete spre preconsultare unu conglomeratu de
cestiuni de natura economica, organizatorica si ierarchica prin
o singura propositiune, si a carei activitate consultatoare si
deliberativa se concentra tota intr'aceea, ca propunerile par-
tiale, ce se propusera decatra propunatorulu formulate gat'a,
in decurgerea aceleiasi siedintie fara de tota consultarea si
hotarirea sa le radice cu gramad'a la concludu si indata sa
le si subscrie. Acum deca astfelu de hotariri si dorintie a-
tatu in fati'a inaltei poteri de statu, catu si a sinodului ge-
neralu din Carlovitiu se accentéza cu taria si se aducu la va-
lore cu perseverantia, apoi o singura privire la adeverat'a de-
curgere a amintitei adunari de preoti, asupr'a cuprinsului si

spiritului precepteloru canonicé si asupr'a praxei tuturoru vea-
curiloru este de ajunsu, pentru de a documenta necompetin-
ti'a acestoru hotariri si rogari, ce voru sa treca de generale
ale unei diecese intregi.

Si afara de aceea, ca propunerile si rogari, substernute
la inaltele locuri, nu suntu indreptatite a reprezenta popora-
tiunea greco-orientala a acestei diecese, in insasi natur'a loru
este unu motivu pote si mai tare pentru reieptarea loru. Intre a-
ceste asiá numite dorintie ale diecesei anumitu cele ce privescu la
organizarea si positiunea ierarchica a bisericeii greco-orientale din
Austria, atata lovescu de 'nvederatu si fara 'ndoiela in hotaririle
Soboreloru si in prax'a bisericesca, in dreptulu statului si alu
bisericeii, incatu insusi Escellentia Sea Episcopulu Bucovinei
Hacmann se 'ndoi a luá asupr'a si responsabilitatea pentru
fiacare din acele puncte deosebitu, ci mai vertosu parte sterse,
parte intregi cu propri'a auctoritate hotaririle numitei adunari
preotiesci, precum se vede limpede din cele diece propuneri,
ce le facu in siedinti'a sinodului generalu carlovitianu din 8
Septembre a. c. Deca dar Archipastorul suflatescu, care
dema a se aduce si a se decide in amintita adunare
de preoti din anulu 1861. acele propositiuni, acum'a inusi
cea mai mare parte le denega: apoi poporatiunei de ritulu
gr. or., carea canonesce aru fi trebuitu sa se intrebe, dar
nu s'au intrebatu, cu atata mai vertosu i compete dreptulu a
le denega fara reserva; i compete in mai multe privintie
de a combate cu successu autenticu, legalitatea si oportu-
nitatea asiá numiteloru dorintie si propositiuni ale diecesei.
Dar si propositiunile indreptate de P. Eppu diecesanu alu
Bucovinei acum 3 ani catra in. regimu si in anulu acest'a
catra sinodulu generalu totu asiá de putinu merita a fi pri-
vite ca unu decalogu pentru Bucovin'a, ca o basa pentru in-
tréga biserica gr. or. din Austria. Contradicerile, in cari
se incurca propositiunile Esc. Sele din anii 1849, 1861 si
1864 in privinti'a organizarei si formarei ierarchice a bisericeii,
batu la ochi la antai'a privire si arata estemporarile dictate
prin trebuinti'a momentului, zidite pe base diferite, si tocmai
pentru aceea pline de schimbaciune. La an. 1849 in 18 Iu-
liu acestu Preasantitu Eppu diecesanu formulá programulu seu
de organizare bisericesca si de impartire ierarchica intr'o
adresa predata publicitati catra Mitropolitulu din Carlovitiu
si Patriarchulu serbescu de atunci Raiacic intr'acolo, ca lan-
ga Mitropol'a serbo-slavica in fiantia sa se creze in Austria
si o Mitropolia romanésca, carea sa representeze si sa admi-
nistreze bisericesce intréga natiunea romana din monarchia,
impreuna si cu Bucovin'a.

Maioritatea natiunala a poporului unei diecese era sa ser-
vesca dreptu criteriu la subordinarea sub Mitropol'a cest'a
seu cea. Episcopii unei natiuni aru alege dimpreuna cu unu nu-
meru anumitu de mireni correligiunari pre Mitropolitulu ace-
leiasi natiuni, ear ambii Mitropolitii cu unu numeru egalu de
Episcopi si mireni de ambe natiunile aru ave chiamarea de a
alege pre locotenintele de Patriarchu, ca trept'a cea mai inalta
a scarei ierarchice in biserica gr. or. din Austria. Si fiind-
ca Bucovin'a atatu dupa istoria sea, catu si dupa maiortateá
locuitoriloru sei fara contradicere este tiara romanésca, de a-
cea Preasantitulu Episcopu diecesanu pe tempulu acest'a se
subordina pre sine si dieces'a sen neconditionatu sub Mitro-
pol'a, ce voia a o infiintiá pentru toti Romanii de cultulu
acest'a din monarchia. De absolutismu bisericescu in forma
achefaliei (lipsei de capu) in program'a acest'a facuta intr'unu
tempu constitutiunala nu se afla niciari'a vreo urma. (Va urma.)

Dieta transilvana.

Siedinti'a din 19 Sept. (1 Oct.) 1864.

(Continuare si capetu din nr. trecut.)

Mog'a refere mai antaiu asupr'a petitiuniloru, ce le au
datu mai multe comunitati: spre a fi reprezentate in dieta prin

deputati proprii. Cipdului Blasiu comitetulu i-a acordatu unu deputatu propriu cu atât'a mai vertosu, căci acést'a o faceuse și minoritatea in votulu seu separatu; petitiunile respective ale comunelor Rodn'a și Trascău s'au reieptatu cu 4 contr'a 4 voturi dupa § 19 și 64 alu regulamentulu de trebi; petitiunile Zlatnei și Naseudului s'au reieptatu cu 5 contr'a 5 voturi, ear a Rasnovului și Codlei cu 7 contr'a 3 voturi. Apoi trece la obiectulu ordinariu. „S'au facutu, dice, propuneri de 2 părți: adica prop. dlui reg. Koronka, care afla ca națiunea magiara și secuia nu aru fi destulu reprezentate prin proiectulu regimului, și au facutu propunere, că sa se mai adauga pentru unele comune secuiesci și pentru unele cetăți magiare câte unu deputatu. A două propunere s'a facutu din partea d. dep. Pope'a, că comunele Satulungu, Salisce și Dobr'a sa capete fia care dreptu de a tramite deputati proprii la dieta. Déca d. reg. Koronka facendu propunerea acést'a, aru fi adusu inainte numai acele lucruri, cari astadi suntu in starea factica, eu asiú avé fôrte puțin de a vorbi; insa dupace d-lui au adusu nisce lucruri, respect. imputaciuni, care suntu legate cu trecutul Transilvaniei și cu națiunile conlocuitoare, mi iau indrasnela, asupr'a acestor'a, încātu amu cuprinsu eu vorbirea cea lunga a Dniei Sele, a face nisce reflexiuni. A disu d. reg. Koronka, ca nat. magiara și secuia nu este destulu reprezentata in diet'a transilvana;—dupa impartirea, in care ne aflămu acum aru fi sa fia din amendoué națiunile 41 deputati, eara din denumirea regalistiloru aru fi sa fia aprópe la 20, și asiá cu totulu 61. Numerulu totalu alu deputatiloru cu regalisti cu totu este 165, din cari Magiarii și Secuii aru avé 61 deputati. Nu vréu sa delucidez lucrulu mai aprópe, fâra dîcu numai atât'a, ca in proiectulu regimului se afla 1) reprezentanti'a poporului; 2) se afla regalisti, cari suntu numiti de regimu. Regimulu au binevoitu a dá cercuriloru electorale reprezentatiunea dupa unu censu de 8 fl. 20 xr. v. a. și déca au estu numerulu deputatiloru pentru Români și Sasi mai mare decâtu au voitu acei'a, cari suntu in contr'a proiectulu regimului, și in specie d. reg. Koronka, acést'a este a se ascrie numai acelei circumstantie, ca si-au alesu poporulu reprezentanti sei dupa o cheia drépta: Români au alesu pro acei'a, cari au fostu de naționalitatea lor, totu asiá au facutu Sasi, Secuii și Ungurii.“ Asiá socotesce, ca dupace cheia alegerei este determinata cu privire la reprezentanti'a poporului, s'a facutu numai dreptate din partea regimului, candu s'a facutu o cheia, dupa carea au fostu 3 națiuni in Transilvani'a, reprezentate câtu un'a sa nu fia intr'unu numeru mai mare reprezentata in dieta, decâtu alt'a. — Ce se tine de trecutu, de se va luá in consideratiune starea deputatiloru dietali pâna la 1848, trebuie sa se dica, ca a fostu și atanci disproporțiune fôrte mare; căci comunități cá Olafaleulu, Brezculu, Csikszered'a s. a. au avutu dreptulu de doi deputati la dieta, pecandu comitatulu Clusiuului cu 140,000, alu Hunedórei cu 190,000 și altele iarasi cu mai multu decâtu 100 de mii locuitori tramiteau totu numai câte doi deputati.— Apoi combate assertulu lui Koronka, ca Sasulu sa deá bani, Românulu naturalele, Ungurulu și Secuiulu sa pôrte armele. Aceste asserte suntu neadeverate, și densulu aduce aminte numai de cneziatele române, cari aperau marginele patriei. Cātu pentru intrebarea, ca cine a militatu pentru patria, densulu dice, ca toti fiii patriei, cari au potutu portá arme și radicá banderie, care n'au fostu compuse numai din Unguri, ci și din Români și Sasi. Assertele lui Koronka suntu numai nisce prejudetie din secululu trecutu, care noi Români inca nu-lu potemu uitá. Luandu starea Tranniei dela Mari'a Teresi'a încóce, decandu s'a facutu graniti'a militara, in 100 ani cine au portatu crâncenile batâi cu Francesii, și cine a versatu mai multu sânge, decâtu Români? La militiá au servitu tóte națiunile, cu acea deosebire, ca introducendu-se militi'a regulata, nobilii unguri se sciau scuti de militiá și siedeau acasa. Densulu aru fi doritu, că cuvintele acestea sa nu se fia re'nnoitu, căci ele producu in Români suveniru mai triste, decâtu in Unguri. (Asiá e!)— Cātu pentru assertulu lui Koronka, ca Ungurii și Secuii suntu doi frati, densulu acést'a nu o néga, dar socotesce și doresce, că cei doi frati sa impartiesca bunulu și sudórea și plat'a lor, carea Români nici ca li-au luat'o vre-odata nici ca li-o voru luá, ear nu bunurile și sudórea celoralti. (Bravol) Suntu inca multi in Tranni'a, cari nu se potu impacá cu impregiurările tempului de fatia, dar óre nu cuprindu Ungurii și Secuii mai multe posturi decâtu altii? Aceea e partea lor; cu aceea sa se multiamésca, și mai departe sa nu se intindal (Iaritate) Dupa tóte acestea nu mai are de a dice alt'a, decâtu a recomandá §§ii respectivi din proiectulu regim. (Bravo in centru!) Póte se va paré, ca densulu vorbesce in contr'a intereselor romanesci, de óre ce multe din

orasiile romanesci aru meritá mai multu decâtu multe unguresci și secuiesci, a tramite deputati proprii, dar densulu cá refert. alu comitetulu nu pôte propune de astadata schimbări nici pentru unii nici pentru altii, cu atât'a mai vertosu, căci obiectulu acést'a cátu de curendu iarú va trebui sa vina la desbatere.

Baritiu, dupa cele ce s'au cuventatu de o parte și de alt'a asupr'a celui mai impartantu § din legea electorala, se va margini a încercá o contielegere cu Koronka prin cifre seci; se va abate cu totulu de pe câmpulu Istoriei, care-i sémena cu unu codru desu, unde prea usioru se pôte cine-va perde, mai vertosu in Istori'a patriei nóstre, carea inca nimenea n'a scris'o cu critic'a unui Maccaulay. — Trecerea in Istoria aru insemna a ne face numai infruntári reciproce, aru irita spiritele. „Eu me indestulescu, dice, a trece la amendementulu dlui colega Koronka. Dni'a lui cere acelu amendementu, că sa se mai adauge inca unu numeru de deputati din trei jurisdictiuni și din câte-va orasiile, o spune insa limpede și lamuritu in decursulu vorbirei sele, ca cu acést'a doresce a immulti elementulu națiunei magiare și secuie in dieta. Préa frumosu! Din punctu de vedere a-lu d-niei sele dorinti'a d-niei sele e justificata. Eu insa mi-iau indrasnela, a-lu intrebá, déca cu privire la totalitatea locuitoriloru din Tranni'a, 2 milióné suntu de ajunsu reprezentate in diet'a Tranniei asiá precum le vedemu astadi, séu nu suntu? Eu sumu silitu a respunde aci cu „dá.“ Aceste 2 mill. de suflete suntu de ajunsu și prea bine reprezentate cu acestu numeru de deputati, apasu deputati, și nu me gandescu la regalisti—adica cu 125. Me provocu la tóte dietele, la tóte parlamentele Europei, și nu credu, ca-mi va aretá cineva 2 milióné, séu unu numeru à proporțiune, reprezentatu atâtu de bine, precumu e reprezentata Tranni'a.

De se vaprovocá cine-va la dietele trecutului, prin urmare la dreptulu istoricu, și va dice: 310 erá numerulu membriloru in diet'a Tranniei pâna la an. 1848, eu i voiu respunde: Asiá este, insa deputati alesi erau numai 96, ear ceialalti erau toti denumiti intr'unu felu séu intr'altulu. Prin urmare manecandu din dreptulu istoricu, in sa cu privire la totalitatea poporului Tranniei și fâra nici o distinctiune de naționalitate, nu avemu sa pretindemu unu numeru mai mare de reprezentati alesi. Acum in sa me oprescu: națiune, naționalitate. Mi s'a parutu (și credu ca nu me insielu), ca d. colega, candu a pronunțiatu cuventulu: *egyelő viszonyban*, a cerutu o reprezentatiune proporțiunata, impartita dupa națiunile politice cu numerulu 4. Acést'a eu nu potu sa o numescu alt'a, decâtu *votum curiatum*, cum erá pâna la an. 1791. In momentulu acést'a eu nu am nimic'a in contra, mi iau in sa voia a intrebá, déca acestu votu s'aru aplicá și mai departe d. e. in Ungari'a séu și in Monarchi'a austriaca intréga dupa naționalități, ce s'aru intemplá? Eu lasu la intielepciunea moderata a dlui colega Koronka, sa judece urmările. Si cu tóte acestea voiu sa-i concedu dnici sele, ca cele două națiuni, magiara și secuia, nu suntu de ajunsu reprezentate, me tinu in sa de cifr'a 125, repetindu, ca tier'a este fôrte bine reprezentata. Déca acum celelalte două națiuni, magiara și secuia, nu suntu de ajunsu reprezentate, atunci trebuie sa fia un'a séu alt'a din cestealte două mai bine reprezentata, și prin urmare in locu de a immulti numerulu 125, aru trebui sa rumpemu mai bine din o parte séu alt'a. Mi iau indrasnela a recomandá și acésta imprejurare in de aprópe consideratiune a dlui. regalistu. Mai departe me re'ntorcu la cuvintele, care le aflú reapucate de comisiunea dietala pregatitoare de proiectulu legei electorale și priimate de ale sele, care cuvinte inca din capulu locului suntu și ale regimului Mai. Sele: „Deputatii . . . se voru alege dupa o impartire proporțiunala basafa atâtu pre respectarea drepturiloru politice, esercitate și pâna acum, și a numerului locuitoriloru, câtu și pe privintie de teritorii și de economi'a de statu in urmatoriulu tipu etc.“ Nice unu cuventu de *naționalitate!* Cu tóte acestea se vede mân'a, séu mânilé, care au elaboratu acestu proiectu de lege, cum au impartitu astfelu, că sa faca parte la fiacare naționalitate, candu s'a ganditu la censu, candu au cugetatu la proprietatea de pámentu, candu și la numerulu locuitoriloru dupa naționalități, toti acesti factori i-a consideratu. Déca nu a reusitu altfelu calcululu, noi cari stămu aci, suntemu mai puțin de vina, pentruca astfelu de calculu nu ni s'a impartasitu nici odata nóue. Déca d. colega va fi in stare de a scóte la lumina respectivele cifre, dupa care sa potemu combiná acestu principiu, atunci și pre mine me va îndatorá fôrte multu. Eu deocamdata mi voiu luá indrasnela a citá alte câteva cifre seci, scóse in sa pe cale oficiósa, pentru cá din aceleasi sa se cunósea, pentru ce eu nu me potu

invoi, că la nisce orasie mitutele, care abia numera câte 1500, altele 2000 sau multu 3000 suflete, sa li se mai dea reprezentatiune inca cu câte unu deputatu,—diciu de orasiele qua tales,—candu o cetate cum este Clusiulu, care are 18496 suflete, cum este Brasiovulu cu 22000 suflete, Sabinulu cu 1400 suflete, — au totu numai câte doi deputati, si candu tocmai din contra considerandu totu felulu de proportiuni, câte numai póte sa iee omulu in acestu amestecu de natiunalitati si clase ale tieriei, apoi deca este a se cautá unde va vr'o a suprire, acést'a este a se cautá acolo, unde Csikszereda cu . . . suflete are deputatu, Ilyefalva cu *) . . . suflete are deputatu, Hatiegulu cu 1522 locuitori, intru asemenea Cosioen'a cu 3000 suflete. —

Acumu deca noi din consideratiunea populatiunei amu avé sa dámu câte unu deputatu la asemenea orasiele, atunci intr'adeveru ca potitiunile acelea venite la dieta dela unele comone, pentru de a fi reprezentate in dieta, aru avé locu si amu trebui sa dámu dreptu si propunerei dlui dep. Pope'a, si asiú mai dá inca si la alte orasie si sate insemnate, precum suntu: Scarisiór'a cu 4087, Abrudu-satu 4178, Buciumu cu 4851, Albacu cu 3961, Sohodolu cu 3550, Bistr'a cu 3185, Ponorulu cu 2166, Lupsi'a cu 2491 locuitori s. a.— Combinandu astfelu dupa cifre uscate proportiunea locuitorilor, este potintia, cá la astfelu de satutie sa se lege cine-va cu máni cu picioare de natiunalitate? mai cu séma candu in orasielele acelea este flotanta natiunalitatea, dara este flotantu si censulu intr'atát'a, cátu socotindu cine-va, ca o sa vina unu deputatu de natiunalitatea sea in dieta, se pomenesce odata, ca sa tramite deputatu de ceoalta natiunalitate? Asiá dara róga pre Koronka, cá sa mai lasámu câte ce-va din amendoué pártile inca si in mán'a destinului, pentruca calculu omenescu merge numai pána la unu locu, si acolo stá, si numai provedinti'a merge mai departe si totu mai departe. De altmintrea i multiamesce, ca a desceptatu in densulu suveniru fórté doreróse, care in sa cu starea presenta incátu-va i s'au alinatu. Astfelu de intieptiesce este calculata aci representatiunea deputatiloru (intieptiunea in intielesulu politice de statu), incátu nu este cu potintia, cá o natiunalitate sa apuce in acést'a dieta asupr'a celelalte. Adaugemu, ca cei 40 regalisti, rezervati corónei spre denumire, suntu iarasi unu mijlocu preabunu, pentru cá sa balantieze, dupa impregiurári, cumpan'a séu la un'a natiune séu la alt'a. — Deci dupa tóte aceste consideratiuni, se vede silitu, spre a castigá si tempu pána la alta impartire a tieriei, a votá pentru tinerca neschimbata a §-ului 10, precum a esítu din mánilé comisiunei. (Bravo!)

B a l o m i r i. Modalitatea de alegere in intielesulu operatului comitetului jace in dreptulu istoricu, in constitutiunea vechia a Transsilvaniei. Constitutiunea vechia a Transsilvaniei cuprinde deosebiri in privinti'a dreptului politicu, individualu, natiunalu, teritorialu s. m. d. Pe temeiulu acest'a au avutu unele cetáti séu orasie nu numai dreptulu de a fi reprezentate in dieta prin deputatii loru proprii, ci si **j u s g l a d i i**, va sa dica: dreptulu de a judecá la mórté; si acést'a se trage din evulu mediu.

Acum in sa, candu pe temeiulu diplomei din 20 Octobre 1860 a'ncetatu deosebirea de dreptu politicu, individualu, natiunalu, confessiunalu, teritorialu etc., socotesce ca nu se mai póte aplicá modalitatea de reprezentantia in intielesulu acel'a.

In proiectulu comitetului se afla reprezentate cetáti si orasiele, si precum propune Obert, cetátile sa fia si mai bine reprezentate si respectate, cáci elementulu cetatienescu aru fi própt'a cea tare a statului. Densulu, deca Obert pricepe sub numele **c e t a t i e n u** si pre plugarii si pre possessorii de pamentu, atunci nu afla nici o insemnate in cuventulu acest'a. Dar Bal. socotesce, ca Obert nu pricepe sub cuventulu „**c e t a t i e n u**“, fár numai industriasi si comercianti, si fatia cu possessorii vrea cá acestia sa fia mai bine reprezentati in dieta. Assertiunea acest'a trebuie sa dicaca e numai relativa. Elementulu cetatienescu e tare acolo unde este. Deca acest'a s'aru aplicá in Parisu, Vienn'a, Germani'a séu Itali'a, acolo s'aru poté dice, cáci acolo comercianti si industriasi suntu mai tari decátu ceialalti factori ai poporimei, dar in Tranni'a acest'a nu se poté aplicá, cáci aci comercianti, industriasi fatia cu possessorii suntu de totu ne-insemnati si asiá incátu li se cuvine o reprezentantia cu multu mai mica in dieta, decátu possessoriloru. Acum dar dice, ca dupa ce a incetatu deosebirea in privinti'a drepturiloru politice, individuale, natiunale, confessiunale etc., si toti locuitorii Transsilvaniei suntu egalu indreptatiti, nu scie, pe ce temeiú tóte locu-

rile acestea, precum Bereczk, Ilyefalva, Szék, Oláhfalva, Csik-Szereda, Mociu etc. cu o poporatiune de 1000-2000 locuitori sa fia aci asiá reprezentate cá alte cercuri de alegere cu câte 20-30,000? „Eu din punctulu acest'a de vedere asiú fi de parere, cumca orasielele acestea tóte sa se stérge, si numai Sabinulu, Clusiulu si Brasiovulu sa fia reprezentate cu câte 2 deputati. (Dr. Teutsch: Si Hatiegulu! — Bá Hatiegulu nu, d-le Doctoru!) ear celelalte orasie sa fia reprezentate cu câte unu deputatu. Acést'a aru fi dorinti'a mea; in sa cá totusi dreptulu acest'a istoricu sa nu-lu vatemu nu facu propunere cá sa fia numai acestea reprezentate, fára pelenga orasiele si cetátile propuse de minoritatea comitetului, mi iau indrasnéla a propune inca urmatórele: Naseudu, Dobr'a, Rodn'a, Trascáu si Satulungu. (O voce: Salisce! — „Saliscea e propusa in operatulu minoritati. Ceea ce este in operatulu minoritati sa remána.) Apoi observa lui Baritiu, ca temeiulu de reprezentatiune nu jace in numerulu locuitoriloru, ci in interesele deosebite. Si deca in Tranni'a interesele deosebite natiunale, industriale, comerciale, confessiunale etc. se voru considerá, atunci Tranni'a in diet'a acest'a cu 125 de dep. nu e reprezentata de ajunsu, si e temeiú, cá si pentru aceea— dar mai cu séma fatia cu numerulu regalistiloru, sa se immultiésca numerulu deputatiloru.— E sprijinitu.

N e g r u t i u aru fi doritu, cá legea de reprezentatiune sa se fia compusu dupa o basa drépta, si dupa acést'a basa nu numai in cercurile de alegere din comitate si scaune sa se fia alesu, dara si in orasie, si asiá dara, ca multe orasiele aci insemnate, sa fiaremasu afara. Dar de óre ce crede, ca dupa impartirea cea nóua a tieriei acestu § se va luá din nou la desbatere si se va face altulu: se nvoiesce cu acestu operatu; in sa fiindu ca in votulu minoritati se afla câteva comone, care se comenda, cá sa li se dea reprezentatiune in dieta, si Pope'a a propusu si Satulungu, Saliscea si Dobr'a, densulu la intemplantare, candu operatulu comisiunei nu s'aru priimi, ci s'aru priimi propunerea minoritati comisiunei, si a lui Pope'a, atunci doresce cá si **B l a s i u l u** sa fia provediutu cu dreptu de reprezentatiune in dieta. Pentru ca, precum au espusu si cetatienii epidului Blasiu in rogarea loru, Blasiulu este unu locu, unde atátu literatur'a cátu si industri'a e in flóre (Harigate), si corespunde in privinti'a acést'a cu unele comone, care au dreptu de a fi reprezentate dupa acestu operatu, ha le si intrece.

G a i t a n u. Asupr'a basei representatiunei tieriei, care aru fi sa se puna dupa parerea densului de fundamentu la legea electorala si resp. la § 10, s'a pronunciatu de cátra dieta sentinti'a, nu de mórté, ci de amanare, cu ocaziunea desbaterei asupr'a § 3 din propunerea regimului. Nu va se osténésca atentiunea casei cu óre care propune la acestu paragrafu, ci caus'a, pentru care s'a insinuatu la vorbire, este alt'a. Despre o parte a vrutu sa-si dea si elu parerea despre fiitórea formare a cercuriloru electorale in thesi, ear despre alta parte, sa nu tréca cu tacerea unele espressioni, ce s'au adusu de unii antevorbitori in acést'a siedintia.

„Principiele, care s'au priimitu de comitetu in introitu la § 10 alu propunerei regimului, suntu pentru mine neindestuilitóre, cáci de si recunosc, ca rezultatulu alegeriloru de deputati la sesiunea presenta reluptatu de natiunile recunoscute dupa ordinea dietala, séu cercurile electorale, e multumitoriu, de si nu pe deplinu, totusi nu me potu multumi, pentru-ca principiulu representatiunei natiunale este retacutu, si pentru-ca principiiele esprese, dupa care s'au formatu cercurile electorale, nu-su intemeiate pe dreptate, nu-su de viétia. Eu, d-loru, traiescu in acea convingere, ca deca are sa se respecteze o fiintia ratiunala, atunci trebuie mai antáiu sa se recunósca esistinti'a eii.

Eu vréu dara, cá in legea despre reprezentantia tieriei, natiunile recunoscute in tíera, si respective natiunea romána sa-si aiba espressionea inarticulárei, si nu me multiamescu numai cu unu resultatu reesitu din intemplantare asiá dicendu din cercuri. Domniloru! reprezentantia tieriei e personagiulu tieriei; — aici e loculu dar, unde apare persón'a morala a fiacárei natiuni inarticulate. Cercurile electorale, care aru fi sa se faca candu s'aru priimi principiulu representatiunei natiunale, pentru fiacare natiune aru trebui sa fia deosebite, nu aru trebui cá unu cercu electoralu alu unei natiuni sa concada in cerculu celelalte natiuni, ci pentru fiacare natiune aru trebui sa se arondeze deosebite cercuri electorale dupa nesce factori de viétia, cum i va statori o natiune pentru sine. Parerea mea dara e, ca numai principiulu natiunalu e multumitoriu,— 1) din acelu punctu de vedere, cá numai atunci se dá espressione inarticulárei natiunei románe, cá natiune recunoscuta de statu, si

*) Locurile remase góle in protocoálele stenografice se umplu dupa conscriptiunea din a. 1851 asiá: Csikszereda cu 924, Ilyefalva cu 1285 locuitori. Red.)

2), pentruca in diet'a Tránniei, atátu acum, cátu si in venitoriu mai multu vomu avé sa vorbimú despre impartirea sarcineloru publice, decâtu despre impartirea binefaceriloru publice. (Bravo !)

Acest'a este interesulu celu mai mare, D-loru, cá sa nu se asuprésca o natiune mai multu decâtu cealalta, si cá sa nu se puna pe o natiune, — dupa cumu au facutu dietele Tránniei in trecutú, — tóte sarcinele in emolumentulu celorlalte natiuni. Acést'a, Dloru, este totu deodata si basea cea mai drépta la reprezentantia, ear nu cea recomandata de Dlu reg. Koronka, cá déca suntem 4 natiuni, sa impartimú representantia tieriei in quartalitati. O choia de representatiune cá acést'a propusa de dni'a sea, o vede ori si cine, cá este nedrépta, si nice cu parerea mea nu se póte invoí. Dlu Baritiu a întrebatu pre Dlu reg. Koronka, ca déca dni'a-lui cere reprezentantia natiunala, atunci sa i dée deslucire, déca vrea sa se întórca la votulu curiatu séu ba? Dlu reg. Koronka mi se pare cá nu a intielesu întrebarea, ori a vrutu sa tréca cu tacerea respunsulu la acésta întrebare. Eu din parte — mi, care consentiu cu Dlu Koronka in representantia natiunala, respundu Dlu Baritiu, cum ca nice decumu nu vréu, cá sa avemú votu curiatu; vréu si atunci, cá majoritatea se hotarésca, si déca asiú voí sa legu ceva de espressiunea representatiunii natiunale, atunci asiú fi hotarítu, cá natiunea romána se aiba votu curiatu, candu aru fi de esemplu sa i se scóta limb'a din afacerile publice (Ilaritate). Inse o asemenea propunere s'a priimitu in desbaterile trecute a inaltei diete, cá s'a datu minoritatei voia a recurge in contr'a votulu maioritatii la tronulu Mai. Sele, ceea ce in adeveru eu nu asiú fi partinitu, pentru cá recursulu acest'a póte avé urmári triste pentru tíera. —

Incátu la observatiunea lui Baritiu, ca representantia Tránniei e numerósa, elu trebuie sa marturisésca, ca din ce e mai numerósa representantia unei tieri, de aceea e mai bine; pentruca déca aru fi cá sa cautámu binele in capete mai putíne, apoi amú delaturá constitutiunea séu form'a deliberativa cu totulu, si amú díce ca numai unulusa poruncésca, éra ceilalti sa asculte si sa urmedie. (Bravo !) — Prin introducerea representatiunii nationale sa nu créda Baritiu, ca se va impedecá destinulu séu provedinti'a in efectuarea dispositiunilor sele. Nu ! ca, acestor'a omulu nu póte stá in contra (Ilaritate). Obert díce, ca poterea tronulu stá in cetatieni, si iérasa ca representantia sa fia o copia a originalulu tieriei, si a trei'a, ca a mai maritu numerulu deputatiloru cetátiloru inca cu trei, pentruca sa aduca numerulu deputatiloru in proportiune cu numerulu regalistiloru. — Lui i vine tare sa rida de multe ori, candu vorbimú in adunarea tieriei de o reprezentantia dupa interese de classe si anume de ale industriesiloru si comerciantiloru. „Óre cine nu scie dintre deputatii tieriei, cumca orasiiele nóstre — cum a dísu si d. Balomiri — suntu numai 3—4, care-su locuite de industriesi si comercianti, si ca tóte orasiiele cealalte traiescu din agricultura, industria in ele este inca in stare primitiva, — industriesii nostrii sciu numai carpi (Ilaritate) — si apoi orasiiele acestea sa fia factori de viétia in representantia in dieta ?! In ordinea dietala se presupune, ca voru fi 40 de alegatori cu censu de 8 f.; dar se díce, ca de nu voru fi 40 cu cate 8 f. atunci sa vina cei cu 7 si cu 6 fl. etc. pâna se va mpliní numerulu de 40; quantulu contributunalu, dupa care se dá unu deputatu, este dara 320 f.—320 a datu fiecare Comuna iobagésca dupa tabelele pâna la 1848; unu cercu electoralu de proprietari de pamentu numera la 1700—2000 de alegatori, — lasu ca fiacare alegatoriu de regula platesce o contributiune mai mare de 8 fl. computandu in sa numai censulu de 8 f., ese quantulu totalu de 16,000—20,000 f. In trebu eu dara, in ce proportiune se afla unu orasiu cu unu cercu electoralu din proprietari de pamentu ? Acést'a, domniloru, nu insemnéza alt'a decâtu a partini cutare orasiu — séu a face privilegie nóue. Eu dar sum in contr'a unei asemenea base de representatiune. Nu recunoscú nici aceea, ca numerulu deputatiloru alesi de cátra cetáti cu numerulu deputatiloru celorlalti factori aru stá in proportiune, nici ca poterea si razimulu tronuriloru aru fi class'a cetatieniloru. Credintiele politice, domniloru, se schimba din tempu in tempu. D. Obert a citatu adeveratu pe Mirabeau de auctoritate mare pentru de a dá valóre asértulu séu (Ilaritate); in sa in díu'a de astadi, dloru, eu asiú credú, ca poterea si razimulu tronuriloru nu mai suntu cetatienii in intielesulu acel'a, ci astadi suntu soldatii cei bine disciplinati si armati, unde se afla si gard'a natiunala (O ho !), milit'a si gard'a natiunala in sa nu stá numai din cetatieni, ci si din alti fii ai patriei. Mai incolo eu me invoiescu cumca representantia tieriei sa fia icón'a cea adeverata a tieriei, dar déca asiú fi adusu cart'a cu mine de acasa, in care suntu formate cercurile electorale dupa proiectulu ce stá la ordinea dílei, s'aru vedé atátatea caricaturi pre

harti'a aceea, cátu in adeveru e o icóna cu totulu neplacuta si monstruósa (Ilaritate); aru trebú sa fia in adeveru icón'a de pe originalulu tieriei, adeca sa representeze fiacare deputatu — fára deosebire ca e tramisu de cutare séu cutare cercu séu orasiu — interesele tieriei si ale statulu. D. Koronka in asemenarea ce a facutu cu corón'a si arborii cei mari, vrendu a representá prin aceea pre cetatieni si proprietarii cei mari a invinuitu pre cetatieni, meseriesi, bancheri, ca acesti'a in tempuri periculóse fugu din tíera, si a afirmatu, ca proprietarii cei mari cá nesce plante cu radacini afunde remánu in tíera. Nu vréu se me slobodiu in Istoria, ci me provocu numai la aceea fapta, ca astadi proprietarii cei mari la vreme de nevoia fugu cá si ceilalti (Ilaritate), si ca numai soldatulu stá gat'a sa infrunte cu mórte pre inimicu. La parerea D. Koronka, ca in tempurile vechi natiunea magiara si-a versatu sángele si si-a cautatu perirea sea in lupte pentru aperarea patriei, pe candu Románii au remasu acasa cá sa faca copii (Ilaritate), mi-iau îndrasnéla, a díce, pelánga alte comemorate de D. M o g ' a despre banderii atátu, cá deaca nobilimea si-a versatu sángele pentru patria, apoi acést'a in cea mai mare parte au statu din Románi. Numere ori cine numai nobilimea din Hatiegu, Alb'a de josu, Doboc'a, Fagarasiu etc. si va vedé, cátu de tare este natiunea romána representata intre nobili! (So ist es! asia e!) Prin urmare se va convinge, ca Románii inca au versatu fórté multu sánge pentru patri'a acést'a. La asemenarea Dlu reg. Koronka cu sageat'a din pieptulu lui Epaminond'a si intre pasivitatea, ce o pazesce astadi natiunea magiara si secuia, amú sa refletezú, ca suntu drepte argumentele, care lú au adusu dlui, ca natiunea magiara si secuia scie, ca tronulu Maiestatei Sele e dreptu, scie, cá pentru densele regimulu nu-si va uitá, si ca partea loru li o va dá (Ilaritate). Si eu am convingerea acést'a, ca dieu regimulu au umblatu multu dupa Domnialoru chiar si in tempulu acestoru 2 sessiuni dietale, si asiú credú, ca regimulu va ingrijí si pre venitoriu, cá se li se deá portiunea cuvenita (Ilaritate mare). Acest'a inse nu e destulu argumentu, ca Domnialoru sa nu vina sa fáca legatura cu noi, ba inca se potú suspicioná, ca domni'a lorú nu voru cá sa intre in legatura cu noi. Eu inse credú, cá fratii si fiii aceleiasi patrie trebuie sa se invoiesca intra sine, si ca Transsilvani'a numai in confederatiunea natiunale si va aflá mantuirea si fericirea. Despre ceea ce a dísu Domnialu de insignii, ori cá ar' dorí cineva, cá sa se contopésca natiunea magiara si secuia intru o natiune, am audíte si eu dicendu pre unii, cá Magiarii cu Secuii aru fi totu un'a natiune, au o istoria, totu o limba, totu acelea-si confessiuni, si mai totu acelu portu, asiú s'aru poté impreuná la olalta. Eu in privinti'a acést'a nu amú nemicu de a reflecta; despre mine se potú impreuna sau potú remané 2 natiuni. Candu in sa arfi se li se dée parte in representantia tieriei, atunci asiú vré eá numerulu Deputatiloru sa nu se inparta cu 4. precum poftesce d. Koronka, ci n-rulu reprezentatiloru lorú sa fia in proportiunea, in carea pórtá sarcinile publice, natiunile acestea fatia cu celelalte 2 natiuni. (Bravo !) D. Puscariu díce, ca inarticularea natiunii románe — si are espressiunea sea in articululu de lege despre limbi. Eu acést'a o negu, Domniloru; cáci articululu despre limba aru trebú sa fia numai o consecintia a inarticulárei natiuniloru de statu, in sa in totu cuprinsulu articululu acestui'a nicairi nu se face pomenire despre o persóna morala, dupa cum trebuie se fia o natiune, bá toti paragrafi lui si-au fundamentulu lorú in libertatea individuala, respectéza dara numai individualitati, ear nu persóne morale. Acestu articulu in § 1 pune limbile de egalú indreptatite, asiú cátu bine a dísu d. referinte Schuler-Libloy in cuventulu seu mai de pe urma, ca se mira, cum pó'e insasi inalt'a dieta dá drepturi la o insusíre a omulu, pentruca numai persónele au drepturi, ear insusírile lorú nu. Eu aflú resonamentulu acest'a fórté bunu. Eu dícu, ca natiunea romána fiindu recunoscuta cá natiune de statu, de sine se intielege, ca insusírile si datinele, limb'a si confessiunile eii au exercitiu liberu in tíera. Si acésta presupunere gresita a d. Puscariu dar me indémnu si mai multu a remané pre lánnga representantia natiunala. —

In fine se dechiara, ca nu este altuce-va mai oportunu pentru presinte, decâtu a priimi propunerea comitetulu, resp. a regimulu. (Bravo !)

Dupa Gaetanu iar Koronka pentru Trascáu. E sprijinitu.

Z i m m e r m a n u u recunósce principiulu lui Koronka, ca se 'ngrij'esce pentru Magiario-Secui, dar e pentru propunerea comitetulu.

P u s c a r i u propune incheierea desbaterie, Pope'a incheierea siedintiei, carea se priimesce, si asiú siedintia se 'nchide.